

Centar za demokratsku tranziciju
Master kvart F2/11,
81000 Podgorica, Crna Gora
cdt@cdtmn.org | www.cdtmn.org

VI Transparentno i pošteno finansiranje političkih kampanja

Suštinska kontrola finansiranja kampanje: Iskorak koji se čeka
2021. godina

Netransparentno finansiranje partija je problem koji decenijama unazad postoji u našim izbornim ciklusima. Takođe, brojni su javno izneseni dokazi o postojanju neprijavljenog novca sumnjivog porijekla u kampanjama, korišćenju institucionalne prednosti vlasti, postojanje funkcionerskih kampanja. Tu su i stalni navodi o pritiscima na birače i kupovini glasova, partijskom zapošljavanju ali i o neefikasnosti Agencije za sprečavanje korupcije. O tome možete čitati u ovoj publikaciji.

VII Sprečavanje zlonamjernih uticaja na izborni proces iz inostranstva

Inostrani uticaji na izborni proces u Crnoj Gori 2016-23. godine, prvi dio
2024. godina

Inostrano miješanje u izborne i demokratske procese se opisuje kao skup različitih i promjenjivih praksi, mješavina dezinformacija, političkog finansiranja, strateškog oglašavanja, otkupa kritične infrastrukture, sa- jber-napada, pritiska na istraživače, postavljanja kvazi NVO-a, korišćenja trol mreža za podsticanje destruktivne rasprave tamo gdje bi trebala biti orijentisana na rješenja. Sve su ove pojave u manjoj ili većoj mjeri bile zastupljene u našim izbornim procesima a država i društvo na njih nijesu imale demokratske odgovore. O tome detaljno možete čitati u ovoj publikaciji.

Inostrani uticaji na izborni proces u Crnoj Gori 2016-23. godine, drugi dio
2024. godina

U publikaciji tragamo za odgovorima na savremene izazove uplitanja u izborne procese. Jačanje institucija od presudne je važnosti za jačanje otpornosti protiv stranog miješanja. Potrebno je izričito zabraniti finansiranja kandidata i kampanja od strane stranih entiteta i nerezidenata i propisati odvratajuće sankcije za političke subjekte koji u kampanjama koriste neprijavljeni novac, a koji je često nelegalnog i inostranog porijekla. Važno je i proširiti nadležnosti Agencije za elektronske medije (AEM) u pravcu kvalitetnije regulacije izbornog procesa i sprečavanja zlonamjernih medijskih uticaja iz inostranstva...

Izborna reforma kao odgovor na dezinformacije
2024. godina

Izborni procesi u savremenom dobu suočavaju se s novim i opasnim neprijateljem – dezinformacijama. U Crnoj Gori, ovaj problem je postao naročito izražen tokom posljednjih nekoliko godina, kada su dezinformatori ujedinili snage kako bi širili neistinite i senzacionalističke priče. Ove kampanje, često usmjerene na izazivanje straha i nepovjerenja kod birača, postale su važno obilježje izbornih procesa. U ovoj publikaciji čitajte koliko smo kao država zaostali na ovom polju, kako demokratska društva rješavaju ovaj nimalo jednostavan problem, ali i o preprekama koje nas na tom putu čekaju.

VIII Povećanje zaštite manjinskih prava u izbornom procesu

Kako poboljšati ambijent za učešće žena u politici
2023. godina

Ambijent za učešće žena u politici se u posljednjih nekoliko godina od nepovoljnog pretvorio u neprijateljski, što demotivise žene da se politički angažuju. S jedne strane imamo činjenicu da su političke partije bezobzirno gazile zakonske odredbe koje uređuju procenat žena na pojedinim listama i njihov ulazak u parlament. S druge strane, u porastu je govor mržnje i rodno zasnovano nasilje nad ženama u politici dok se državne institucije najčešće drže pasivno pa je kažnjavanje za mržnju i diskriminaciju neefikasno i nedosljedno. O ovim i drugim važnim pitanjima vezanim za ovu temu čitajte u ovoj publikaciji.

Naši izvještaji o posmatranju izbornih procesa

Finansira Evropska unija

Osam stubova izborne reforme

Brošura je nastala u okviru projekta „Izborna reforma u fokusu: Vrijeme je!“ koji Centar za demokratsku tranziciju (CDT) realizuje u saradnji sa Udruženjem za odgovorni i održivi razvoj (UZOR) i Udruženjem mladih sa hendikepom (UMHCG), uz finansijsku podršku Evropske unije, posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori i kofinansiranje Ministarstva javne uprave. Njen je sadržaj isključivo odgovornost Centra za demokratsku tranziciju (CDT) i ne odražava nužno stavove Evropske unije ili Ministarstva javne uprave.

Kritične tačke našeg izbornog procesa su nepouzdana i politizovana izborna administracija, nepoštovanje demokratskih standarda i pravila ponašanja u toku izbornih kampanja, ugrožena prava građanki i građana i različitih manjinskih grupa, netačni registri iz kojih se izvodi birački spisak, zloupotrebe novca u kampanjama, uplitanja iz inostranstva u izborni proces, te nepostojanje adekvatnog sistema izborne pravde.

CDT je u svom dosadašnjem radu pripremio rješenja za ove probleme koja su prošla testove međunarodnih standarda i dobrih uporednih praksi i objavio ih u 18 publikacija. Prva publikacija na ovom popisu predstavlja sublimirane puteve za rješavanje ključnih problema koji postoje u našim izbornim procesima, koja smo kasnije detaljno razradili po temama sa ciljem da pomognemo Odboru za sveobuhvatnu izbornu reformu da kvalitetnije uradi svoj posao.

35 preporuka za izbornu reformu 2023. godina

U ovoj publikaciji dajemo osnovne pravce za promjenu seta zakona koji se, na direktan ili indirektan način, tiču izbornog procesa. Preporuke su proizvod višedecenijskog rada naše organizacije na projektima posmatranja izbora u Crnoj Gori, ali i našeg iskustva u radu odbora za izbornu reformu koji su formirani 2013, 2018. i 2021. godine, a u kojima smo učestvovali kao članovi bez prava glasa, kao jedina organizacija civilnog društva koja je konstantno bila dio tog procesa.

I Stvaranje nepartijske, stručne i profesionalne izborne administracije

Državna izborna komisija u Crnoj Gori – neuspjeli eksperiment 2018. godina

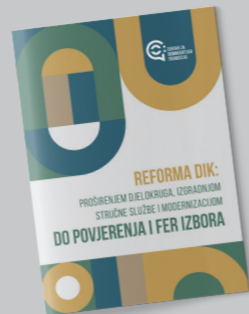
U Crnoj Gori se od uvođenja višestranačkog sistema traga za efikasnim modelom rada izborne administracije. Svi dosadašnji pokušaji imaju jedan zajednički imenitelj: nije došlo do stvaranja „izborne vlasti“, koja autoritetom jake institucije brani demokratske principe i povećava povjerenje građana u izborni proces. U ovoj publikaciji možete pročitati ocjenu rada DIK-e na osnovu 36 parametara sa pripadajućim ocjenama i objašnjenjima, i pronaći „mapu puta“ za promjenu sadašnjeg stanja.

Reforma Državne izborne komisije: Depolitizacijom i profesionalizacijom do integriteta 2024. godina

U Crnoj Gori formalan balans zastupljenost vlasti i opozicije u organima za sprovođenje izbora nije doveo do profesionalnosti i neutralnosti. Naprotiv, svjedočili smo donošenju odluka na štetu nepristrasnog i zakonitog sprovođenja izbornog procesa. Neophodna je profesionalizacija putem izbora nepartijskih članova/ica s relevantnim znanjem i iskustvom u izbornim procesima. Potrebno je popisati mjerljive kriterijume za izbor članova DIK. U ovoj publikaciji predlažemo i smanjenje broja članova/ica na pet ili sedam, kao i produženje mandata DIK na šest godina kako bi se osigurala samostalnost u radu i odlučivanju.

Proširenjem djelokruga, izgradnjom stručne službe i modernizacijom DIK do povjerenja i fer izbora 2024. godina

U ovoj publikaciji možete čitati o problemima nerazvijene stručne službe DIK, neprecizno definisanih nadležnosti koje onemogućavaju njen razvoj i nedovoljne finansijske nezavisnosti i transparentnosti. Dalje, ovdje možete naći i naše predloge za zakonodavnu intervenciju, kako bi se stvorio osnov za dalje unapređenje ove institucije u praksi. Promjene koje predlažemo su ključni predušlov, ne samo za osiguravanje vjerodostojnih izbora, već i za stalno unapređenje izbornih procedura kako bi odgovorile na savremene potrebe i standarde demokratskog procesa.

II Poštovanje demokratskih standarda u izbornim kampanjama

Kodeks za fer i demokratsku kampanju 2024. godina

Kodeks koji smo potpisali sa učesnicima/-cama parlamentarnih izbora 2024. godine imao je za cilj da nadomjesti manjkavosti našeg izbornog procesa i da uvede nove standarde koji će biti poštovani u toku izbora. Njegova suština je odbrana neprikosnovenog prava građana da glasaju slobodno što podrazumijeva sprečavanje zloupotrebe javnih resursa i funkcija, transparentno finansiranje kampanje, poštovanje slobode medija, sprečavanje širenja dezinformacija, odgovorno ponašanje na društvenim medijima, institucionalno rješavanje sporova, te prihvatanje slobodno izražene volje ljudi.

III Uvođenje otvorenih lista i individualnih kandidatura

Otvorene liste – otvorena pitanja 2022. godina

Uobičajena zabluda je da u proporcionalnim izbornim sistemima nije moguće učešće nezavisnih kandidata. To je samo jedan od „argumenata“ kojima se ovo važno pravo želi uskratiti građanima, a ujedno i očuvati partijske monopole. Još jedna neistinita teza, koja se plasira u javnosti odnosi se na tvrdnju da otvorene izborne liste treba da budu uvedene samo ako se država podijeli u više izbornih jedinica. Takođe, plasira se neistinita teza da otvorene izborne liste imaju za cilj „protjerati“ partije iz izbornog postupka – o ovim i drugim važnim aspektima ove teme čitajte u našoj publikaciji.

IV Stvaranje tačnog biračkog spiska i sprečavanje izbornog inženjeringa

Preporuke za unapređenje kvaliteta i kontrole biračkog spiska 2017. godina

U ovoj publikaciji čitajte o problemima u izbornom procesu koje prouzrokuje nedovoljno transparentan i ažuran birački spisak. Kako riješiti problem neažurnosti registara prebivališta i umrlih, gdje je granica liberalizacije politike državljanstva, na koji način se može povećati transparentnost biračkog spiska – ovo su pitanja od ključne važnosti za naš izborni postupak. Odgovore na njih ćete naći u našem dokumentu.

V Uspostavljanje sistema izborne pravde – zaštita biračkog prava od zloupotreba

Pravna zaštita izbornih prava 2024. godina

Publikacija obuhvata dosta važnih pitanja: proširenje ovlašćenja za podnošenje izborne žalbe, omogućavanje sudskog preispitivanja svih vrsta odluka DIK, ali i preispitivanje svih radnji ili propusta izborne administracije. Neophodno je obezbijediti i mehanizam za preispitivanje rezultata izbora i povećati transparentnost i odgovornost Ustavnog suda, osigurati da se izborni sporovi rješavaju na javnim sjednicama i propisati obavezu ovom sudu da sve izborne žalbe i odluke objavljuje i blagovremeno dostavlja strankama.

Krivičnopravna zaštita izbornih prava 2024. godina

Zaštita izbornih prava presudna je za uspostavljanje pravnog okvira koji doprinosi sprovođenju demokratskih izbora. Stoga, ne samo da se moraju uspostaviti efikasni mehanizmi za efikasne pravne lijekove za zaštitu izbornih prava, već bi trebalo da postoji dovoljno krivičnih ili administrativnih kazni za sprečavanje kršenja zakona i sprečavanje povrede prava glasa. Uz sve ovo, trebamo voditi računa da se ne stvori sistem u kojem se protiv protivnika procesuiraju politički motivisane i neosnovane optužbe.

Pasivno biračko pravo 2024. godina

Zloupotrebe koje su se dešavale tokom prethodnih izbornih ciklusa, poput onih kada su se švercovali potpisi podrške za kandidate ili liste, zatim politička odluka DIK da ne prihvati kandidaturu kandidata koji je imao najveću javnu podršku za predsjednika države te nemoć, zloupotreba i nemar institucija u ovakvim slučajevima, jasno ukazuju da su neophodne korjenite promjene u regulaciji pasivnog biračkog prava.